

НЕТОГРАФІЯ В ШКОЛІ, АБО ЗАКІНЧУЄМО ІЗ... „ДЖЕРЕЛО: ІНТЕРНЕТ”!

– порадник для вчительок та учителів

В цьому пораднику ти знайдеш приклади та відповіді на запитання:

Навіщо вчити, як описувати інтернет-джерела?	1
Що варто сказати учням?	4
Чого вимагати від учнів?	6
Як описувати інтернет-джерела?	7
Приклади	8
Що ще треба знати?	12
Вправи – робота з джерелами	14

1. Навіщо вчити, як описувати інтернет-джерела?

1. Інтернет є величезним джерелом знань та розростається у блискавичному темпі. Він більший за будь-яку бібліотеку, телевізійний чи радіо-архів. В традиційній бібліотеці можна знайти книжки, журнали, фільми та інші джерела – Інтернет з цієї точки зору є ще багатшим. Тому без конкретних інформаційних підказок, які нам дає правильний опис, важко знайти використані матеріали/джерела.

2. Різноманітність джерел в мережі вимагає багатьох форм нетографічного запису, який відрізняється від традиційного бібліографічного запису. Так само, як і правильного бібліотечного запису, нетографічного запису треба навчитись.

3. Інтернет постійно змінюється – документи та інші джерела зникають, змінюють локалізацію або редагуються та модифікуються – нетографічний запис та правильний опис інтернет-джерела полегшують віднаходження джерела та його перевірку на надійність.

4. Кожен може бути співторцем матеріалів мережі. Навчаючись описувати джерела та поважати автора, ми також вчимося дбати про власні права: підписувати власні роботи та свідомо їх відкривати для доступу, наприклад, за відповідною ліцензією CC. Наука опису інтернет-джерел є добрим вступом до навчання про права як автора, так і користувача мережі.

5. В інтернеті часто бракує даних, які дають можливість точно описати та локалізувати джерела. Навчаючи, як їх описувати, ми формуємо свідоме та відповідальне покоління, яке буде дбати про доступ до такої інформації, як під час створення власних робіт, так і в процесі користування результатами творчості інших.

Зараз Інтернет є для учнів природним і часто найбільш доступним середовищем пошуку інформації та текстів. Вони роблять це з наймолодшого віку, на кожному з етапів навчання. Важливо, щоб вони робили це правильно і свідомо. Школа є місцем, в якому учні повинні сформувати ці навички. Вчителі мають вміти передати знання, пов'язані з описом інтернет-джерел у спосіб, відповідний для певного рівня навчання, а також самі повинні правильно описувати інтернет-джерела, щоб стати для учнів прикладом.

Ці знання повинні передавати, насамперед, через практичні вправи, які розвинуть в учнів вміння отримувати ключову інформацію для нетографічного опису різноманітних інтернет-джерел. Варто виховати свідоме покоління, яке буде знати, як важливо описувати джерела, для чого, і як це робити правильно.

Кожне джерело має **автора/авторів (навіть якщо вони невідомі)** і про кожне можна надати декілька таких **інформацій, які дадуть можливість його ідентифікувати і знайти.**

Інтернет-джерела не є точними відображеннями традиційних – доступних поза мережею – але їх **також необхідно описувати** у такий спосіб, щоб полегшити їхній пошук в мережі та допомогти в ідентифікації їх автора/авторів.

Чому іноді нелегко описати інтернет-джерела?

- часто вони не містять елементів, які однозначно їх ідентифікують:
 - імен та прізвищ авторів;
 - назв;
 - дат створення документів;
 - посилань на першоджерела (опису джерел, бібліографії чи нетографії);
 - та інших, характерних для джерел цього типу;
- часто змінюють адресу в мережі, зникають або суттєво змінюються;
- з'являються нові типи документів, наприклад: дискусійні групи та розсилки, бази даних, інтернет-сторінки, які вимагають нової форми опису (для них не підійдуть способи опису традиційних джерел та інших джерел, наявних в мережі, які використовувались до цього часу. Крім того, формування нових стандартів опису є процесом, який вимагає часу);
- часто самі автори ускладнюють опис джерела – не знають своїх прав, обов'язків та привілеїв та не вміють описувати джерела.

Наскільки поширеним є переконання в тому, що треба вміти описувати традиційні джерела, наприклад, книжкові, настільки поширеним повинно бути переконання і про необхідність та вміння описувати інтернет-джерела.

Усі розуміють, що під цитатою з книжки недостатньо написати «джерело: бібліотека» або «джерело: книжка». Аналогічно недостатньо буде написати «джерело: Інтернет» або «джерело: сервіс з фотографіями». Такі записи не полегшують ані пошуку, ані навіть ідентифікації використаного джерела.

Що нам дає опис джерел?

Під час написання праці або створення іншого твору ми часто використовуємо чи беремо щось з різних джерел, розміщуємо цитати, постійно навчаючись від інших. Для того, щоб робити це законно, не порушуючи авторських прав, необхідно зазначити джерела, з яких почерпнуто інформацію, та правильно їх описати.

Зазначення джерел формує довіру до нас як до авторів!

Належно вказані джерела є козирем, вони підвищують надійність роботи та її якість (видно, скільки зусиль було докладено для її підготовки). Варто переконувати у цьому учнів та нагороджувати за вказування джерел, тим більше, що іноді вони бояться це робити зі страху бути звинуваченими у списуванні або в тому, що вони несамотійно підготували роботу.

Поради для вчителя:

1. додайте зазначення джерел до критеріїв оцінювання;
2. будьте прикладом: самі давайте учням джерела в такий спосіб, якого вимагатимете від учнів;
3. розмовляйте про позитивні аспекти зазначення джерел;
4. розмовляйте про проблеми та показуйте, що це не завжди легко – формуйте в учнів довіру (нехай не соромляться запитувати);
5. не соромтеся, якщо Ви самі не впевнені, як описати нове джерело – адже Інтернет постійно змінюється.

2. Що варто сказати учням?

Скажіть учням, що:

- Надання вчителю вичерпного переліку джерел та відзначення, що окремі думки, розміщені в роботі, запозичені від когось, захистить їх від підозри у плагіаті. Дайте їм зрозуміти, що плагіат трактується як правопорушення і це може мати юридичні наслідки.
- Точність у наданні джерел є для вчителя доказом того, що учні ґрунтовно дослідили задану тему і користувалися перевіреними інтернет-джерелами. Завдяки цьому вони матимуть користь!
- Інтернет є не лише колекцією анонімного наповнення: текстів, фотографій, графіки. Кожна робота має автора, який присвятив час на дослідження та опис або подання певної теми в інший спосіб. У більшості робіт вказано авторство – треба лише пошукати.
- В українському законодавстві постать автора є настільки важливою, що його особисті авторські права є невідчужувані і вічні. Тому, якщо учень хоче правомірно використати певний твір, він повинен вказати його автора (навіть якщо він доступний за ліцензією Creative Commons), а якщо не може його ідентифікувати – то пошукати інший твір.
- Важко отримати задоволення від виконаної роботи, якщо свідомо протиправно не вказувати джерел.

Обов'язком кожного автора та користувача є повага до праці інших. Закон говорить про те, що не можна використовувати думки, тексти чи графічні файли без посилання на того, хто їх створив та де вони містяться.

В той же час заохочуйте ділитися якісними джерелами – скажіть учням, що в інтернеті міститься безмежна кількість інформації. Знайти некорисну легко, корисну – набагато важче. Якщо учням вдалося знайти щось корисне – заохочуйте їх ділитися цим з іншими. Самі також діліться з ними якісними ресурсами. Для того, щоб перевірити, чи джерело є справді якісним, достатньо буде **відповісти на кілька запитань для перевірки** (див. поруч). Відповіді на ці запитання мають опиратися на **6 правил перевірки надійності інтернет-джерел** (знайдете їх на наступній сторінці посібника).

Дай відповідь, щоб верифікувати джерело:

- Ким написаний зміст?
- З якою метою?
- Коли з'явилося?
- Де з'явилося?
- Якого воно рівня?
- Як може допомогти в моїй роботі?

Іноді учням нелегко верифікувати, чи це джерело є якісним та надійним. Проблеми можуть створювати, наприклад, оплачувані статті, написані за чиєюсь вказівкою, або для підтримки певної теорії. Тому необхідно звернути увагу учнів на те, щоб вони шукали знань у більш ніж одному місці (як в мережі, так і поза нею) та відпрацьовувати вміння перевірки знайдених джерел. Завдяки цьому вони будуть розвивати також вміння критичного мислення та аналізу.

6 правил перевірки надійності інтернет-джерел

(рекомендовано для старших учнів)

1. Авторитет

Чи сторінка **підписана**? Чи автор є **експертом** у цій сфері? Чи сторінка **спонсорується** кимось? Чи є інформація або лінк про автора або спонсора сторінки? Якщо нема, спробуй інакше визначити джерело інформації.

2. Точність

Чи немає на сторінці **помилки**? Якщо ти знайшов хоча б одну, то може бути, що їх більше. Чи відомий **редактор** або **коректор**, хтось, хто перевіряє та підтверджує інформацію автора? На сторінках журналів та газет міститься інформація про редакторів, у приватних блогах чи на інтернет-сторінках – вже ні.

3. Об'єктивність

Чи інформація є **упередженою**? Чи служить сторінка для пропагування конкретної точки зору? Чи є на сторінці **реклама**? Чи пов'язаний її зміст з інформацією на сторінці?

4. Актуальність

Чи сторінка має **дату створення**? Чи має дату останньої **актуалізації**? Чи лінки, подані на сторінці, є актуальними?

5. Обсяг матеріалу

Що є на цій сторінці такого, чого не знайдемо на інших? **Наскільки глибоко матеріал подає тему?**

6. Наміри

Чому цей автор чи організація пише на цю тему? **Чи має в цьому якусь мету?** Є упередженням/-ою чи об'єктивним/-ою?

Правило Я+Н

Якщо учень шукає для своєї шкільної презентації, наприклад, інформацію на тему зміни клімату, то він знайде в мережі багато різних точок зору. Різні думки подають, наприклад:

- редактор наукового порталу,
- екологічний активіст, який веде блог,
- авіалінії, які відповідають на закиди про забруднення повітря літаками.

Робота, яка враховує різні точки зору, отримує лише більшу цінність. Варто показати учням, що вони повинні критично використовувати джерела і завжди шукати більше, ніж одне джерело.

Скажіть учням, що **варто ділитися джерелами**. Підкресліть, однак, що перед тим вони повинні переконатись, що **ці джерела відповідають правилу Я+Н** – тобто є

ЯКІСНИМИ ТА НАДІЙНИМИ

Повний опис **інтернет-джерела** повинен містити:

- (1) дані про автора;
- (2) назву (фотографії, статті, графіки тощо);
- (3) позначення [електронний ресурс]
- (4) позначення «режим доступу» і лінк (посилання).
- (5) дату останнього відвідування

3. Чого вимагати від учнів?

Не очікуйте, що учні від початку навчання зможуть правильно описувати інтернет-джерела. **Поступово впроваджуйте окремі елементи.**

В наймолодших класах:

- вимагайте **зазначення лінку** а також вчіть, що кожне джерело може бути описане за допомогою певної інформації (див.: вправа «Що знаєш про цю книжку» наприкінці посібника).

В старших класах початкової школи:

- учні повинні також усвідомлювати, що зміст поширюється інтернетом, тому важливо **поруч з лінком вказувати дату останнього відвідування сторінки**, яка є нашим інтернет-джерелом.

На наступних рівнях навчання:

- відпрацьовуйте **повний запис** (дані про автора, назва, дата публікації) та вміння його впорядковувати.

4. Як описувати інтернет-джерела?

Інтернет-джерело варто вказати так, щоб це було корисно і для нас, і для читача. Опис не повинен містити забагато інформації і бути занадто складним.

Що повинно міститися в описі інтернет-джерела?

Описуючи інтернет-джерело, назву видання замініть лінком, дату видання публікації – датою доступу, тобто, датою ВАШОГО останнього відвідування сторінки.

Базовий опис **КНИЖКОВОГО** джерела:

Літнарівич Р.М. **(1)**,

Бібліографічний опис. **(2)**, Видавництво: МЕРУ **(3)**,

Рівне 2010 **(4)**

(1) дані про автора

(2) назва публікації

(3) назва видавництва

(4) дата і місто видання публікації

Базовий опис **ІНТЕРНЕТ**-джерела:

(1) дані про автора

(2) назва праці

(3) позначення [електронний ресурс]

(3) дата останнього відвідування

(4) лінк

Навіщо потрібна дата доступу?

Завдяки даті, навіть якщо зміст зникне з інтернету під вказаною адресою, читач зможе шукати його через одну із систем-архіваторів, наприклад:

- у The Wayback Machine [<http://archive.org/web/>]
- або у кеш-копіях, які виводяться пошуковими системами.

Додатково залишиться хоча б мінімальна, але конкретна інформація, що **у вказаний період матеріал було розміщено за цією адресою.**

5. Приклади

В Інтернеті маємо справу з дуже великою кількістю матеріалів. Можемо там знайти не лише книжки, але й тексти на порталах, статті з електронних версій журналів, фотографії, графіку, записи на блогах, записи на інтернет-форумах. Якщо ми їх використовуємо, то треба їх і правильно описати. Нижче подано приклади опису джерел, які найчастіше використовують учні:

- книги, опублікованої онлайн
- статті з інтернет-порталу
- статті з інтернет-сторінки газети/журналу
- тексту з блога
- графіки чи фотографії
- фільму із сервісу YouTube

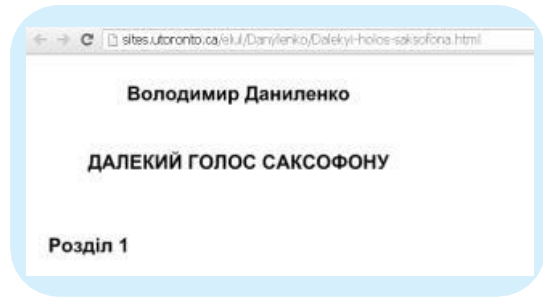
Пам'ятайте, що ці приклади не вичерпують усіх можливостей. Однак, якщо Ваші учні навчаться описувати вказані джерела і зрозуміють, чому це треба робити саме так, їм буде легше навчитися описувати інші.

Книга як інтернет-джерело

Якщо джерелом є книга, опублікована в інтернеті, описати це джерело просто – бо легко знайти її автора та назву.

Опис джерела:

Володимир Даниленко, *Далекий голос саксофону*, [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sites.utoronto.ca/elul/Danylenko/Dalekyi-holos-saksofona.html> (дата звернення: 26.11.2015)

Стаття з інтернет-порталу

Опис такого джерела може супроводжуватись певними труднощами.

Опис джерела:

Медична енциклопедія, *Скарлатина*, [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.medico.akak.org/infekciologiya/142-skarlatina.html> (дата звернення: 26.11.2015)

Перейшовши за цією адресою, складно визначити, як називається сторінка/сервіс. «Довідник захворювань?», «Медична енциклопедія» - яка назва є доречною? В описі подано назву «Медична енциклопедія». Чому? У цьому випадку ми послалися на результати пошукової системи Google. Там сторінку, яку ми використовуємо, подано під такою назвою. Тому, якщо бракує інформації про назву сервісу, варто повернутись до результатів пошуку.

Схоже може бути і з даними про автора – деколи бракує інформації про нього під статтю. Тоді слід пошукати інформацію в лінку, в результатах пошуку, описі статті або в інших місцях на сторінці. Звичайно, відсутність імені автора стане причиною того, що ми не зможемо цитувати роботу або використати її як джерело. Треба пошукати його у результатах пошуку. Якщо це не принесе успіху – слід зазначити, що автор є невідомим.

ua.medico.akak.org/infekciologiya/142-skarlatina.html

Довідник захворювань

Хвороби та їх лікування

Довідник хвороб

Медицина енциклопедія » Інфекціологія » Скарлатина

Симптоми грипу

В основі гострої респіраторної інфекції відносяться наступні симптоми грипу:
— різкий падіння температури тіла із тривалим інкубаційним часом до висхідної фазо (36-38°C)
— досить швидко виникає на перших етапах захворювання

Скарлатина

Скарлатина відноситься до гострих інфекційних захворювань, що передаються повітряно-крапельним шляхом. Це одна з так званих «дитячих хвороб». Для неї характерні підвищення температури тіла, явища загальної інтоксикації, ангіна, а також дрібноточковий висип, збільшення розмірів серця, ураження внутрішніх органів, головного мозку.

Симптоми скарлатини у дітей і дорослих. Ускладнення ...

diagnoz.net.ua/.../4580-simptomi-skarlatini-u-dtey-doroslih-uskladnenny...
Скарлатину називають гостре інфекційне, властиве тільки людині захворювання. Типовими проявами скарлатини є інтоксикація організму, запалення ...

Симптоми інфекційного захворювання скарлатина ...

diagnoz.net.ua/.../12634-simptomi-nfeksynogo-zahvoryuvannya-skarlati...
До найпоширеніших відносяться скарлатина, вітряна віспа, краснуха або свинка. Цими захворюваннями хворіють і дорослі, але такі випадки з,

Скарлатина - Медицина енциклопедія

ua.medico.akak.org > Інфекціологія

Скарлатина відноситься до гострих інфекційних захворювань, що передаються повітряно-крапельним шляхом.

Стаття з інтернет-сторінки газети/журналу

Опис джерела:

Станіслав Цалик, "Аргонавти Всесвіту": як українці полетіли на Венеру,
<http://www.istpravda.com.ua/>,

[електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/blogs/2015/11/26/148740/> (дата звернення: 29.10.2013)

незважаючи на особливу старанність, варто про це поінформувати – написати, наприклад, «автор невідомий».

Можливим є також інший тип опису. Опис статті з інтернет-сторінки, яка має характер журналу, може мати такий вигляд, як подано нижче.

Опис джерела:

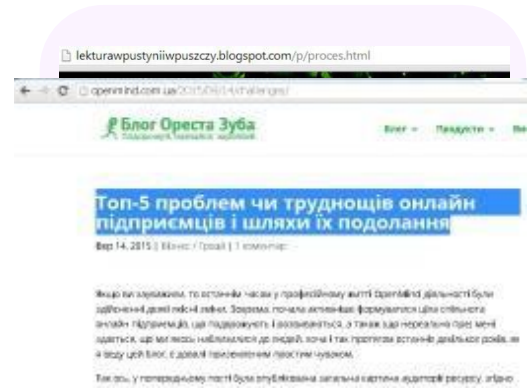
Наталя Гончар, Ціннісна свідомість українського студентства, „Часопис І”, [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n38texts/honchar-nat.htm> (дата звернення: 26.11.2015)

У випадку джерел, взятих з інтернет-сторінок журналів, **варто вказати назву газети або журналу: „Часопис І”, „Історична правда”, itp.**

Текст з блогу

Опис джерела:

Орест Зуб, [Запис на блозі – [Топ-5 проблем чи труднощів онлайн підприємців і шляхи їх подолання](http://openmind.com.ua/2015/09/14/challenges/)], [Блог Ореста Зуба](#), [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openmind.com.ua/2015/09/14/challenges/> (дата звернення: 29.10.2013)

У випадку джерел з блогів, необхідно зазначити, що джерело взяте власне з такої формули присутності автора в інтернеті, а також подати назву закладки або заголовка допису. Ця інформація полегшить доступ до змісту, якщо в майбутньому лінк буде неактивним.

Графіка і фотографії

Опис джерела:

[Allert Aalders](#) (1), *Dog sunny Day Afternoon* (2), www.flickr.com (3), [CC BY-NC 2.0](#) (4)

29.10.2013)

Адреса сервісу та ліцензія (її зміст) повинні бути «залінкованими». У випадку сервісу Flickr можна залінкувати також автора в такий спосіб, щоби посилання переносило до його галереї. У випадку, коли робота, в якій ми вирішили використати графіку чи фотографію, є роботою, призначеною для друку, варто використати такий запис: Allert Aalders, *Dog sunny Day Afternoon*: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.flickr.com/photos/allert/424644321/> (дата звернення:

Фотографії або графіка, використані в шкільній роботі чи презентації (особливо ті, що публікуються в мережі або в інший спосіб доступні поза школою), будуть найбезпечнішими, якщо будуть взяті із сервісів, на яких містяться матеріали, ліцензовані на умовах вільних публічних ліцензій (Creative Commons). Це, однак, не звільняє від обов'язку вказати: (1) дані автора, (2) назву «твору», (3) назву сервісу, з якого він взятий та (4) [вид ліцензії Creative Commons \(CC\)](#), на умовах якої він був відкритий для доступу.

Варто, однак, пам'ятати, що для шкільних потреб учні та вчителі можуть використовувати матеріали, ліцензовані не лише за CC, але також такі, що позначені (охороняються) С, тобто традиційним копірайтом (авторським правом). Це впливає з дії правила так званого вільного використання для навчання. Ці конкретні положення авторського права в такому випадку дають підстави учасникам «навчального процесу» легально використовувати окремі твори. Необхідно лише пам'ятати, що не можна поширювати такі твори та відкривати їх для групи осіб, які не беруть участі в цьому навчальному процесі (тобто не можна, наприклад, публікувати в мережі роботи учнів, які містять фотографії чи музику, захищену копірайтом, за винятком ситуації, коли це роблять в закритій групі з навчальною метою).

Все необхідне на тему вільного використання можна дізнатись також в тексті нижче:

Використання зображення в рамках перелінокки, [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.news4webmasters.com/seo/1118-how-to-use-images-in-your-link-building-campaigns.html> (дата звернення: 20.01.2014)

Фільми із сервісу YouTube

Опис джерела:

Історія України. Частина перша.; Режисер – Валерій Бабіч, Озвучення – Богдан Ступка; [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=TFdPOErzV60>, ліцензія [CC BY-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/). (дата звернення: 27.11.2015)

Сервіс YouTube – це не лише джерело розважальних фільмів чи музики, але також величезна база матеріалів, які можна використати в навчанні.

- **В освітніх цілях їх можна використовувати в рамках лекцій чи шкільних занять, незалежно від джерела, навіть якщо захищено усі права, пов'язані з ними. Безоплатно і без запиту про згоду можна також використати фільм/музику на безкоштовному шкільному заході з вільним входом. Однак важливо, щоб відповідно до правил дозволеного використання для навчальних потреб, використаний фільм не поширювався поза школою. Це означає, що не можна розміщувати в мережі записи відео, на яких з'являються використані відеоматеріали чи музика, якщо ці матеріали не є відкритими для доступу їхнім автором за відповідною ліцензією CC;**
- **Згідно з законом про цитування можна використовувати фрагменти фільмів та музики з цього сервісу, створюючи власний матеріал, який є, наприклад, фрагментом шкільної презентації, де буде обговорюватись цей твір. Необхідно, однак, пам'ятати, що співвідношення обсягу роботи учня та цитованого фрагменту/цитованих фрагментів повинно явно вказувати на те, що цитата виконує виключно допоміжну функцію. Якщо це співвідношення буде порушене, існує ймовірність, що така робота буде визнана плагіатом.**

Незважаючи на такі винятки, необхідно зберігати особливу обережність, якщо йдеться про розміщення та опис джерел, що походять із сервісу YouTube:

- Необхідно перевірити, чи матеріал було відкрито для доступу на [ліцензії Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/). Якщо так – вказати, якого виду ця ліцензія.
- При використанні цитат YouTube необхідно вказати назву, автора, дату доступу (звернення) та ліцензію, якщо така інформація є доступною.

Якщо на сервісі буде розміщено показ фотографій чи фільм з презентацією, YouTube часто сам підказує, що необхідно замінити музику, якщо виявить «порушення авторських прав». Зазвичай він надсилає тоді електронного листа з інформацією про те, що музика, яку використовують, є власністю фірми звукозапису. Варто, однак, перевірити це самостійно, оскільки ця функція в сервісі не завжди працює.

6. Що ще треба знати про описування джерел?

Що, коли джерелом є відсканована книга?

Багато публікацій, доступних в Інтернеті – це просто відскановані книжки та статті, початково надруковані на папері. У таких випадках **під час підготовки опису джерел найбільш розумним буде дати примітку з посиланням на паперову версію** – відповідно до описаного раніше зразка:

Літнарівич Р.М., Кубай О.В. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. МЕНУ, Рівне, 2010.

За бажання можна наприкінці опису додати в квадратних дужках примітку на кшталт: **[доступна також електронна версія]**. Однак, така примітка є виправданою лише тоді, коли ідеться про публікацію, яку складно знайти в паперовій версії (малий тираж або дуже стара).

Що з нумерацією сторінок?

Вказуємо номери сторінок, якщо наше джерело їх має (наприклад, коли має форму файлу pdf) та коли інформація про те, яким конкретним фрагментом чиєїсь публікації ми користуємось, є істотною. **Можна також вказати дату публікації і інтернет-джерела**, якщо це важливо і якщо така інформація є доступною.

ОБИРАЙ АКТУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА!

Чому? Див. стор. 5:

„6 правил перевірки надійності інтернет-джерел”.

Чи цей лінк не є задовгим?

Інтернет – це джерело дуже великої кількості контенту. **Чим більш точними ми будемо, вказуючи місце, звідки беремо джерело, тим більше будемо заслуговувати на довіру як автори.**

ВКАЗУЙТЕ ПОВНИЙ ТЕКСТ ЛІНКУ!

ТАКИЙ – ЦЕ ЗАМАЛО:

<http://www.istpravda.com.ua>

ТАКИЙ ЛІНК Є КОРИСНИМ:

<http://www.istpravda.com.ua/blogs/2015/11/26/148740/> (дата звернення: 29.10.2013)

Довгий лінк може здаватися складним. Однак зацікавлені можуть скористатися командою „ctrl+c” – скопіювати лінк, а командою „ctrl+v” вставити цілий лінк до пошукового рядка.

Послідовність та пунктуація

Стандарти опису інтернет-джерел не є до кінця стандартизованими. Пам'ятайте, що від Вашого рішення залежить:

- послідовність окремих елементів опису (автор і назва завжди повинні бути на початку);
- використання розділових знаків.

Навчаючи своїх підопічних правильного опису джерел, оберіть один із способів запису інформації – застосовуйте його та вимагайте від учнів, щоб і вони постійно його використовували.

Зверніть увагу, наскільки різними можуть бути правильні описи джерел.

Ці два описи відрізняються **послідовністю** подання інформації.

Станіслав Цалик, "Аргонавти Всесвіту": як українці полетіли на Венеру,, „Історична правда”, (дата звернення 26.11.2015), [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/blogs/2015/11/26/148740/>

Станіслав Цалик, "Аргонавти Всесвіту": як українці полетіли на Венеру, „Історична правда”, [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/blogs/2015/11/26/148740/>, (дата звернення 26.11.2015)

Станіслав Цалик, "Аргонавти Всесвіту": як українці полетіли на Венеру. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/blogs/2015/11/26/148740/> (дата звернення 26.11.2015)

Записи можуть відрізнитись також **крапками і комами.**

Станіслав Цалик, "Аргонавти Всесвіту": як українці полетіли на Венеру, „Історична правда”, [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/blogs/2015/11/26/148740/> (дата звернення 26.11.2015)

Найважливішою є **узгодженість**, тобто щоб усі джерела даного типу описувались однаково!

7. Вправи – робота з джерелами

I. Що Ви знаєте про цю книжку?

Рівень: рання шкільна освіта/початкова школа

Необхідні матеріали: книжка, комп'ютер, лінк до вибраної статті, аркуш паперу, ручка

Вправа є вступом до науки про джерела та їхнє описування.

Кожен учень має перед собою примірник книжки, наприклад, підручник. Попросіть, щоб кожен «дізнався» про неї якнайбільше. Інформацію, яку «здобувають», записують на аркуші паперу.

Учні працюють самостійно – припускаємо, що записують ім'я та прізвище автора, кількість сторінок, щось про текст з обкладинки тощо.

Обговоріть результати вправи – разом створіть каталог інформації про книжку.

Далі попросіть, щоб учні обрали не більше ніж 3 найважливіші, на їхню думку, характеристики. Скажіть: «уявіть собі, що вам потрібно назвати подрузі 3 характеристики, яких вона потребуватиме, щоб позичити книжку в бібліотеці».

Створіть каталог 3-х характеристик: ім'я та прізвище автора, назва твору, назва видавництва.

Проведіть аналогічну вправу із використанням інтернет-джерела, наприклад, статті в Інтернеті

–

«що сказати подрузі/другу, щоб він/вона знайшли статтю в інтернеті?».

Зробіть підсумок вправи: підсумком обох вправ повинен бути список відмінностей у поданні інформації щодо паперової книги та статті онлайн.

II. Галерея

Рівень: рання шкільна освіта/початкова школа

Необхідні матеріали: фотографії

Розвісь у класі фотографії озер, морів та фонтанів (таких, з яких якраз витікає вода). Розмістіть їх так, щоб для огляду усіх фотографій треба було роззирнутися.

Запитайте учнів, з чим у них асоціюється фонтан. Закінчіть «мозковий штурм», коли з'явиться ключове слово «джерело». Поговоріть з учнями про значення цього слова в контексті походження інформації.

Далі кожен з учнів отримує додому по одній фотографії. Можете також замість видрукованої фотографії дати декому з учнів лінк до неї. Кожен з учнів має завдання дізнатись якнайбільше про те, що зображено на малюнку. Підкресліть, що важливою є не лише кількість інформації, яку вони знайдуть, а й її походження – попросіть, щоб кожен записував джерела. Попередьте, що не йдеться про нотатки типу: «книжка», «інтернет» - нехай опишуть, яка це книжка, чи

вказуть, яку саме інтернет-сторінку вони використовували.

Зробіть підсумок вправи: На наступних заняттях запитайте, як учні шукали інформацію і що було найважчим у її отриманні. Перевірте, які джерела вдалося знайти і що учні про них знають. Можете також показати, чим відрізняються дані, отримані про фотографію, розміщену онлайн, від інформації про фотографію, яку отримали у паперовому вигляді.

III. Інформатор

Рівень: гімназія, ліцей (середня та старша школа – прим. перекладача)

Необхідні матеріали: аркуші паперу з описаною інформацією та джерелами

Попросіть декількох учнів, щоб вони стали джерелами інформації (кожен учень іншим). Попередньо підготуйте для них аркуші з нотатками, яку інформацію несе кожне «джерело» та яким чином його можна назвати, наприклад, інтернет-сторінка журналу та лінк.

Решта учнів перевіряється в репортерів.

Вправу треба сконструювати таким чином, щоб усі «джерела» говорили на ту саму тему, але у різний спосіб – частина з них повинна мати неперевірену інформацію або таку, яка суперечить решті «джерел». «Джерела» розходяться по класу.

Завданням решти осіб – «репортерів» – є підготовка короткої інформації на декілька речень. Вони мають час для розмови з кожним «джерелом», вільно переміщаючись по класу.

«Репортери» пишуть інформацію/коротку роботу. Наприкінці цієї роботи необхідно вказати, якими джерелами вони користувалися. Потрібно також процитувати ці джерела в своїй інформації.

Зробіть підсумок вправи: Завданням вправи є показати, як по-різному можна говорити на одну й ту ж тему. Написання доброго тексту вимагає роботи з різнорідними джерелами, перевірки даних, їх підтвердження та допитливості. А також... зазначення джерел нашої інформації.

Запитайте учнів, які з'явилися б тексти, якщо б вони писали, опираючись виключно на одне з джерел. Як відомості відрізнялись би за змістом і значенням? Чи були б вони однаково надійними, корисними та цікавими для читача без зазначення джерел інформації?

IV. Загорівся дім...

Рівень: гімназія, ліцей (середня та старша школа – прим. перекладача)

Необхідні матеріали: аркуш з повідомленням

Поділіть учнів на дві групи. Кожна група отримує аркуш з повідомленням, наприклад: «О 7:00 ранку завалилась новобудова».

Завданням для учнів є знайти/придумати якнайбільше джерел, які можна використати, готуючи новину/заметку про цю подію. Серед ідей можуть з'явитися: розмови з мешканцями сусіднього будинку, служба нагляду за будівництвом, різні інтернет-джерела тощо.

Коли учні будуть готові, кожна група зачитує свій аркуш з інформацією, яка стосується події, та перелічує свої джерела інформації.

Зробіть підсумок вправи: Усі перевіряють правильність опису джерел та обговорюють результати – що було найпростіше, де з'являлись помилки і чому.

V. Впорядкуйте перемішані джерела. Створіть бібліографію

Рівень: ліцей (старші класи – прим. перекладача)

Необхідні матеріали: аркуш з різними елементами опису традиційних та інтернет-джерел

Кожен з учнів отримує аркуш з розкиданими (поданими у випадковій послідовності) елементами опису кількох різних джерел: книги, журналу, інтернет-сторінки.

З розкиданих елементів бібліографічних описів учень повинен впорядкувати правильний опис окремих документів, роблячи необхідні поправки, відповідно до схем, поданих на заняттях.

Далі учні повинні скласти всі описи в єдину бібліографію. Якщо – на думку учня – якась інформація є зайвою, нею можна знехтувати.

В складнішому варіанті вправи можна створити додаткові картки з хибною або неповною інформацією і сказати учням, що вони повинні їх знайти та вказати, яких елементів бракує чи яку інформацію потрібно подати в інший спосіб.

Нижче наведено приклади карток:

Виданн я II Київ Євген Кульчицький 1976 Ренесанс	Українська література. Енциклопедичний посібник. — Том другий Н-Я <u>Львів</u> 1989 Видання п'яте, доповнене редактор Юліан Працьовитий
Варшава <u>„Reader's Digest” Przegląd,</u> коп. 2005. Євангеліє. CD 1-8 дисків (CD) CD 1-2, Євангеліє від Св.Матвія. Частина I і II (Читає Єжи Треля).	Адам Міцкевич вірші та світ. Частина 1: мультимедійне шоу сценарій програми Агнешка Завадовска, Магдалена Мацеевска рік копірайту 2000 оптичний диск (CD-ROM)
Вроцлав Словник барокової символіки природи 2000 стаття: Барокова книга природи Яцек Сокольські Ред. Яцек Сокольські видавництво вроцлавського університету	Незалежна Офіційна Видавнича 1982 Антологія військових віршів опрац. Inga [псевд.], Jot Em [псевд.], Spectator [псевд.] графіка Be [псевд.] ; вступ Krzysztof Zawrat [псевд.] Варшава Назви опрац. : Iwona Smolka, Jarosław Markiewicz, Aleksander Wirpsza, назва авт. графіки : Jan Bokiewicz, назва авт. вступу : A. Wirpsza
<u>http://staropolska.pl/sredniowiecze/poezja_rel_igijna/kwiatek_czysty_01.html</u> МАТІР БОЖА КВІТНА Про середньовічну маріїнську пісню "Kwiatek czysty, smutnego sierca ucieszenie..." відвідання інтернет-сторінки 15 січня 2010 Roman Mazurkiewicz	

Зробіть підсумок вправи: На закінчення варто обговорити з учнями, що було найпростіше, а що найскладніше, та які думки викликала у них ця вправа.

При підготовці посібника використано наступні матеріали онлайн:

- Літнарівич Р.М., Кубай О.В. *Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання*. МЕТУ, Рівне, 2010.
- [Правила складання бібліографічного опису, \(дата звернення: 26.11.2015\), \[електронний ресурс\]. – Режим доступу: <http://library.kpi.kharkov.ua/bo.html>](#)
- Marta Owczarek, *Googlajcie a znajdziecie*, (дата звернення: 20.01.2014), [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wyborcza.pl/szkola20/1,106745,8456085,Googlajcie_a_znajdziecie.html
- mat. *Szkola z Klasą 2.0, Jak korzystać ze źródeł internetowych*, (дата звернення: 20.01.2014), [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ceo.org.pl/pl/koss/news/jak-korzystac-ze-zrodel-internetowych>
- Kamil Janicki, *Przypisy do Internetu w pracy naukowej*, (дата звернення: 20.01.2014), [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://historiaimedia.org/2010/08/02/przypisy-do-internetu-w-pracy-naukowej/>
- Chwastek Danuta, [Запис у блозі – *Jak opisywać źródła*], (дата звернення: 20.01.2014), [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogiceo.ng.pl/tiknapolskim/2012/12/04/jak-opisywac-zrodla/>
- Elwira Śliwińska, *Opis bibliograficzny dokumentów: standardy dla potrzeb cytowania w przypisach*, (дата звернення: 20.01.2014), [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib14/sliwinska.html>

Автор: **Marcin Grudzień**

Змістовна редакція: **Joanna Sroka-Matolepszy**

Agata Łuczyńska

Корекція: **Katarzyna Rymarek**

Joanna Sroka-Matolepszy

Andriy Bichuk

Petro Kendzor

Iwo Magierski

Графічне оформлення: **Joanna Sroka-Matolepszy**

Освітні матеріали програми "Класна школа" доступні на умовах: Ліцензія Creative Commons із зазначенням авторства. Розповсюдження на тих самих умовах (CC-BY-SA).

[Посібник доступний на умовах:](#)

[Ліцензія Creative Commons із зазначенням авторства — Некомерційна — Розповсюдження на тих самих умовах](#)

Проект "Класна школа" реалізується польською неурядовою організацією "Фонд Класна Школа" у партнерстві із Всеукраїнською Асоціацією Викладачів Історії та Суспільних Дисциплін «Нова Доба» та співфінансується Фондом «Освіта для Демократії» в рамках програми RITA – Зміни в регіоні Польсько-Американського Фонду Свободи.

Проект „Класна школа” реалізується польською неурядовою організацією "Школа з Класою" у партнерстві із Всеукраїнською Асоціацією Викладачів Історії та Суспільних Дисциплін «Нова Доба» та співфінансується Фондом «Освіта для Демократії» в рамках програми RITA – Зміни в регіоні Польсько-Американського Фонду Свободи.